

30-5-51

ZEER VERTROUWELIJK.

De duidelijk aangekondigde voornemens van Indonesië om aan te sturen op herziening van de R.T.C.-overeenkomsten en beëindiging van de Unie hebben reeds aanleiding gegeven tot een overleg in de C.A.V.I. dat geleid heeft tot een advies aan de R.A.V.I. Dit advies betrof vooral de inhoud van de bestaande overeenkomsten en de grenzen van de aanvaardbaarheid van wijziging daarvan; voorts werden suggesties gedaan t.a.v. een wenselijke procedure.

Vanzelfsprekend komen in zaken als deze ook andere, meer imponderabele factoren in het geding, welke zich minder goed lenen voor een collegiale beschouwing als van de C.A.V.I. was gevraagd, maar die van zodanige invloed zijn of kunnen zijn op de loop van zaken, dat het wellicht de moeite loont daaraan enige aandacht te wijden.

Wanneer men zich bijv. afvraagt: "wat willen de Indonesiërs nu eigenlijk?" voelt men zich al aanstonds verplaatst in een sfeer van veelal ongrijpbare gevoelens en vermoedens, welke zeker niet kan worden aangeduid met een complex van zakelijke desiderata betreffende de inhoud van de bestaande overeenkomsten. Het is een sfeer van andere orde. M.i. heeft het meer dan enkel theoretische waarde om te trachten zich enigermate in te leven in deze sfeer: er zijn in het verleden vele voorbeelden te noemen van onvruchtbare of achteraf onvruchtbaar blijkende besprekingen met Indonesiërs welke m.i. haar mislukking voor een deel te danken hebben aan het feit dat men aan onze zijde zich niet de moeite gaf om door te dringen in het complex van gevoelens en voorstellingen dat in laatste instantie de houding der Indonesiërs bepaalde.

In een gesprek met ontwikkelde Indonesiërs kan men gemakkelijk op een dwaalspoor worden geleid, wanneer men er zich niet voortdurend van bewust is dat de man, die men tegenover zich heeft, vermoedelijk twee gedachtensystemen heeft welke in vele gevallen onder verschillende omstandigheden geheel onafhankelijk van elkander actief zijn of reageren. Wij hebben dat verschijnsel in het verleden zeer duidelijk kunnen waarnemen in onderhandelingen met Japanners.

ners, een volk met zeer markante eigenschappen, waarbij men daardoor verschillende verschijnselen met grotere duidelijkheid waarneemt dan soortgelijke verschijnselen bij andere volken. Van de Japanners kon men zeggen dat men met één of ten hoogste twee ontwikkelde personen in een vriendschappelijke sfeer een normaal redelijk gesprek kon voeren, maar dat, wanneer men meer dan twee Japanners tegenover zich had, men feitelijk een gesprek voerde met het "Japanse Keizerrijk". Dit wil zeggen dat een Japanner, in een bepaalde sfeer, een persoonlijk, naar onze maatstaven redelijk, gedachtensysteem kan toepassen, maar dat hij met meer landgenoten samen niet anders kan dan die gedachten naar voren brengen, welke voortkomen uit de typische Japanse visie op de wereld en de positie van Japan daarin. ') Nu is men naar onze Westerse maatstaf geneigd om iemand die in een persoonlijk gesprek een mening heeft geuit en de volgende dag, in een andere sfeer, over de zelfde zaak zonder toelichting een geheel afwijkend standpunt verdedigt, als onbetrouwbaar te beschouwen. Een dergelijk oordeel kan echter ten aanzien van dit soort mensen onjuist zijn, omdat men vaak te doen heeft met een twee-delige persoonlijkheid, omvattende een individuele persoonlijkheid en een communale persoonlijkheid; een persoonlijkheid dus, die aan de ene kant door een zekere ontwikkeling een eigen individuele gedachtengang heeft welke zich zeer wel bij een Westerse gedachtengang kan aansluiten, maar die anderzijds nog zozeer een communale mens is, dat onder bepaalde omstandigheden de bij deze communaliteit behorende gedachtengang de individuele volstrekt overmant.

Dit verschijnsel doet zich, zij het in minder duidelijke mate als destijds bij de Japanners, ook bij Indonesiërs voor ⁺). Een merkwaardig voorbeeld heeft o.g. zelf meegeemaakt in Juli 1947, vlak voor de eerste politionele actie.

') Een niet eerbiedigen van dit laatste gedachtensysteem, dus individueel denken, kon iemand in het vooroorlogse Japan het leven kosten!

⁺) In wezen treft men het ook aan bij zeer veel Westerlingen, waaronder ook zeer ontwikkelde.

De toenmalige premier van de Jogjase republiek, Mr. Sjarifuddin had zich in een lang persoonlijk gesprek met Dr. van Mook er van laten overtuigen dat het zeer wel mogelijk was onder bepaalde voorwaarden een gemengde (Nederlands-Indonesische) gendarmerie te laten zorgen voor de inwendige veiligheid. Hij vertrok naar Jogja met de verzekering dat hij aanstonds de nodige maatregelen zou treffen om tot verwereelijking van deze gedachte te komen. Enige uren na aankomst in Jogja deelde deze zelfde minister door de radio mede dat hij het Nederlandse voorstel volkomen onaanvaardbaar achtte. In een vertrouwelijk onderhoud, enige maanden later met een goede Nederlandse vriend rechtvaardigde hij deze omslag van standpunt niet met een: "Ik ben inmiddels van gedachten veranderd" of een: "Ik heb de republikeinse regering niet mee kunnen krijgen", maar zeide hij: "Ik herinnerde mij feitelijk niet meer wat ik met van Mook besproken had; ik wist alleen dat ik het er niet mee eens was". Een verklaring dus zo onovertuigend, dat men haar alleen dáárom, uit de mond van een zo intelligent man als Sjarifuddin, als de waarschijnlijke waarheid moest aanvaarden. Ik geloof dan ook dat men in dit geval - evenals in vele soortgelijke gevallen - te doen had met een overweldiging van de individuele gedachten door de communale gedachten van de sfeer waarvan het individu toch een onlosmakelijk deel uitmaakt. ++)

Wanneer men deze factor verwaarloost is het niettemin zeer wel mogelijk met Indonesiërs - en andere Oosterlingen - tot een zekere overeenkomst te komen, alleen moet men niet verbaasd zijn wanneer er in de praktijk van een dergelijke overeenkomst weinig terecht komt. Dit geldt te sterker naarmate het onderwerp van de overeenkomst op een gebied ligt dat meer het sentiment dan de strikte economische of financiële zakelijkheid raakt.

Wanneer men deze gedachte aanvaardt, leidt dit al aan-

++) In het verleden was een belangrijk element in onze bestuursvoering de beïnvloeding door de bestuursambtenaren niet van de geesten van de individuele bestuurders maar van de opvattingen van de volksgemeenschap als zodanig, hetgeen een geheel andere techniek vereiste.

stonds

stonds tot een aantal gevolgtrekkingen.

1. Men is niet zonder meer klaar wanneer men met Indonesiërs een bespreking over bepaalde concrete punten beperkt tot deze punten zelf; men zal zich daarnaast moeten inleven in datgene wat hun communale achtergrond vormt. Men zal dus een idee moeten hebben wat de gevoelens en gedachten zijn van de gemeenschap waarin zij thuis horen.
2. Wanneer men deze achtergrond begrijpt, zal men de eigen wensen zó moeten inkleden, dat men aan de betrokken tegenspelers tevens de argumenten verschaft waarmee zij in hun eigen milieu het eventueel overeengekomene kunnen aannemelijk maken.
3. Dit eist geduld en, in een aantal gevallen, het laten van initiatief aan de andere partij om met voorstellen te komen. [Er is in het verleden aan Nederlandse zijde veel onnodig bedorven doordat men te veel en te snel gesproken heeft en te weinig geluisterd.] Het is veel gemakkelijker voor de Indonesiërs om suggesties af te wijzen dan eigen voorstellen door te zetten met redelijke argumenten. Hierbij moet men er niet tegen opzien om op sentiment gebaseerde argumenten tegemoet te treden met evenzeer irrationele argumenten. Er zijn periodes in onze gedachtenwisselingen met Indonesiërs geweest, waarin juist de eenzijdige heldere zakelijkheid van onze kant het volstrekt heeft moeten afleggen tegen de halsstar-rige irrationaliteit van onze tegenspelers, ook wanneer de zaken moesten worden behandeld in de aanwezigheid van derden (zoals UNGI en Veiligheidsraad).

Hoewel men uiterst voorzichtig moet zijn met de vergelijking van het heden met een verwijderd verleden, is het toch niet zonder belang te wijzen op historische fasen, waarin wij - in veel sterkere mate dan nu - te maken hadden met een tegenstander, die voor onze rationele Westerse argumentatie volstrekt ongevoelig was. Men beschouwt terecht van Heutsz als de pacificator van Atjeh. Deze pacificatie, die enerzijds steunde op de organisatie van de macht - waarvoor de Atjeher gevoelig was en nog is - is anderzijds evenzeer bewerkstelligd door een doordringing in de Atjeh'sementaliteit en een

bekwame

bekwame aanpassing daaraan. Dit is het werk van Snouck Hurgronje geweest, die òn aan van Heutsz de (politieke) weg gegaan heeft, òn de Atjehers heeft overtuigd van de aanvaardbaarheid, voor hen, van ons gezag.

Het is uiteraard niet de bedoeling om met dit voorbeeld voor het heden een techniek te bepleiten, welke in het verleden, onder gans andere omstandigheden, uiterst vruchtbaar is gebleken. Er is hier evenwel een tertium comparationis n.l. het trachten door te dringen in de wezenlijke bewegingen van de tegenpartij, ook waar deze niet op het terrein van het rationele liggen. Hetgeen wij redelijk vinden, wordt daarom nog niet als zodanig door onze Oosterse tegenspeler aanvaard. Zelfs ons idealisme wordt door de Oosterling niet aanstonds aangenomen (men denke aan het échec van het Amerikaanse "idealisme" in het Verre Oosten), omdat onze Westerse "irrationaliteit" op een andere -- in wezen toch veel meer rationele -- basis steunt dan het Oosters idealisme ⁺). In dit opzicht bestaat bij vele met goede bedoelingen bezielde Westerlingen vaak een misverstand, dat nog vergroot wordt door de gedachte dat een vriendelijk gesprek en een klap op de schouder op de Oosterling werkelijk indruk maakt.

Een Oosterling wordt pas geïmponcerd wanneer hij de indruk heeft dat hij innerlijk doorzien en ... gewaardeerd wordt. Hij waardeert dit zelf doch is er tegelijk beangst voor omdat hij weet dat hij dan zwak wordt. Ik meen dat men in werkelijk ingrijpende onderhandelingen deze factoren niet mag verwaarlozen. Zoals gezegd hebben de financiële en economische onderhandelaars het in dit opzicht iets gemakkelijker dan de eigenlijke politici. Het financieel-economische terrein ontsnapt goeddeels aan het begrip en daarom ook aan het sentiment van de massa en daarom kan op dit terrein als regel met zakelijke redelijkheid goed resultaat worden bereikt wanneer men geduld heeft en de specifieke gevoeligheden van de tegenspelers onderkent en ontziet.

Waar het de politieke - c.q. culturele - verhouding

⁺) Dit nader uiteen te zetten past niet binnen het kader van deze aantekening. Men raakt hier het terrein van de beïnvloeding van de geest door de verschillende openbaringsgodsdiensten en andere religieuze systemen.

betreft

betreft, moet men m.i. in sterke mate met de bovenbedoelde imponderabele factoren rekenen.

Het is niet gemakkelijk de geestelijke inhoud van het in de afgelopen jaren zo geschokte Indonesische volk te doorgronden. Men wordt eerder getroffen door de enorme afbraak welke op geestelijk gebied heeft plaats gehad dan door de aanwezigheid van een nieuwe gedachte, welke het volk zou leiden bij de opbouw van de Indonesische staat. Het is een feit dat het Indonesisch nationalisme in de fase van opkomst, voor de oorlog, een veel gaver indruk maakte tegen de achtergrond van een maatschappelijk welgeordend volksleven, dan het huidige door de Indonesiërs nog als "nationalisme" aangeduid verschijnsel met zijn verworven soevereiniteit tegen de achtergrond van de nog steeds meer instortende Indonesische maatschappij. Tevergeefs speurt men tussen die puinhopen naar arbeiders, die naar een nieuw bestek, de degelijke fundamenten leggen voor een nieuwe orde. Men ziet hoe het nationalisme, van zijn vroegere vijand - de vreemde overheerser - beroofd tevergeefs zoekt naar een positieve inhoud en daarom de onlustgevoelens nog steeds weer tracht te richten tegen de langzamerhand imaginair geworden Nederlandse bedreigingen van de Indonesische natie (Nieuw-Guinea en R.T.C.-accorden). Vooralsnog schijnt het in Indonesië "bon ton" om zich onaangenaam over Nederland en de Nederlanders uit te laten. Men ziet voorts hoe met de afbraak van de oude staatkundige structuur ook een crisis van de moraal allerwege toeneemt. Naast de onveiligheid en toenemende corruptie, ziet men een algemene arbeidsschuwheid, een loslaten van de goede omgangsvormen en een verzwakking van het gevoel voor verhoudingen, welke tot voor kort de Indonesische volksaard sierden. Opvallend is ook dat in de pers steeds onomwondener het eigenbelang als laatste norm wordt gesteld.

Deze negatieve verschijnselen gaan aan vele Indonesische ontwikkelingen niet voorbij, maar men heeft blijkbaar nog niet het middel gevonden om een ontwikkeling in andere richting te bevorderen. Men krijgt zelfs wel eens het gevoel dat er bij een groot percentage van de toch al weinige intellectuelen de neiging ontstaat om opdrachten in het buitenland

te

te krijgen en zich aldus aan de groeiende moeilijkheden te onttrekken.

Naast al dit negatieve en wisselende vindt men nog wel enige meer stabiele factoren, t.w. de Islam en het in kracht toenemend communisme. Men kan zich niet onttrekken aan de indruk, dat het communisme voortgaat met zich te organiseren en in andere organisaties te infiltreren. Het lijkt wel of de communistische de enige organisatie is die niet min of meer in een toestand van splijting of ontbinding verkeert. Slechts bij zeer enkele personen bespeurt men een duidelijke afwijzing van het communisme; de grote meerderheid der politici vermijdt het om met deze groep in conflict te komen. In dit verband treffen ook de vele uitingen in de pers, waaruit veeleer een zekere bewondering spreekt voor de Chinese Volksrepubliek dan een veroordeling daarvan. Gebrek aan eigen positieve visie op de toekomst van de Indonesische staat, onzekerheid en angst spelen hierbij een belangrijke rol.

Wanneer men de Islam neemt als betrekkelijk stabiele factor dan denkt men aan een gans andere stabiliteit dan die van de communistische organisatie. Men heeft vermoedelijk reeds alles gezegd wanneer men constateert dat ondanks alle ontbinding en verwarring de grote meerderheid van het volk Islamiet is gebleven en ook wil blijven. Dit betekent dat de grote massa van het volk ten slotte gevoelig zal blijven voor argumentaties welke op de Islam een beroep doen. Dit geldt zowel in goede als in kwade zin. Het is jammer dat de Islam nog niet de kracht en organisatie heeft opgebracht om een werkelijk stabiliserende factor te worden, laat staan inspiratieve gedachten te geven voor de opbouw van een enigszins moderne staat. Integendeel worstelt de Islam in Indonesië met een beweging als de "Darul Islam", die een staatsidee voorstaat, welke met de huidige wereldontwikkelingen in geen enkel opzicht rekening houdt.

Beschouwt men de Indonesische situatie van een standpunt van maatschappelijke klassen, dan ziet men het volgende beeld.

De vroegere gezaghebbende klasse is als zodanig op zij
gezet.

gezet. Deze mensen - aangeduid als "feodalen" - zijn wat de ouderen betreft voor een belangrijk deel niet meer betrokken in de zaken van staat en bestuur.

De overneming van de macht van deze klasse door meer of minder ontwikkelde politici en oud-strijders in de revolutie is feitelijk niet gelukt: het afgebroken regionale en plaatselijke gezag - de kern van het voormalige Nederlandsch-Indië - is noch vervangen door een potent nieuw regionaal gezag, noch door een efficiënt centraal gezag. De klasse van intellectuele politici, die in het verleden beweerden de "massa" van het Indonesische volk te vertegenwoordigen, blijkt in de praktijk over deze massa weinig te zeggen te hebben.

Een belangrijke groep is die der half- en kwart-intellectuelen, mensen met een betrekkelijk geringe opleiding, die in het verleden reeds de kern vormden van de nationalistische beweging en die in de revolutie ook de meest actieve rol hebben gespeeld. Deze mensen, wier opleiding in de laatste jaren heeft stilgestaan, zijn gedesillusioneerd door het heden omdat blijkt dat zij in het nieuwe Indonesië niet die posities krijgen, welke zij zich als strijders voor de onafhankelijkheid hadden voorgesteld. Niettegenstaande vele van deze mensen in allerlei "baantjes" zijn geplaatst - waar zij uiteraard géén nuttig werk doen - blijft dit een ontevreden klasse, die men niet kan negeren en die de politieke partijen drijft naar een negatief radicalisme.

De arbeiders komen hoe langer hoe meer onder de invloed van het communisme. De praktijk toont dat de meer "gematigde" vakverenigingen het afleggen tegen de communistische organisaties. Men moet uiteraard de communistische overtuiging van deze mensen niet overschatten, maar men mag daartegenover de organisatie die hen drijft en met hen manipuleert niet onderschatten. Zoals gezegd, treft men in de Indonesische maatschappij daartegenover geen georganiseerde weerstand.

De zgn. grote (agrarische) massa verkeert in een toestand van maatschappelijke desorganisatie. De vroegere plaatselijke en regionale verbanden zijn gebroken of zeer ernstig

beschadigd.

beschadigd. Waar de plaatselijke gemeenschap niet ook voor een deel onder de invloed stond van Islamse leraars (zoals in Bantam, Atjeh, in sommige delen van Djambi en de Minangkabau) zijn er zoals gezegd van de vooroorlogse plaatselijke gezaghebbenden weinig overgebleven en daardoor is een stabiliserend maatschappelijk element in veel streken weggevallen. Tallozen hebben zich in de afgelopen jaren onttrokken aan de dagelijkse arbeid en vormen thans voor een deel een roerig stadsproletariaat of maken op het platteland deel uit van benden van allerlei aard. Dit proces is nog steeds gaande en tast ook gebieden aan die tot dusver redelijk veilig waren (Zuid-Sumatra). In deze sfeer zou intussen de Islam nog een gunstige werking kunnen hebben.

In deze aantekening wordt geen melding gemaakt van het Indonesische leger, hoewel men de indruk heeft dat deze organisatie, vooral wat de Militaire Politie betreft, een niet onbelangrijke rol speelt. Wij weten hierover echter weinig; ook is de situatie sinds het heengaan van de Sultan van Djocja als Minister van Defensie en de weigering van de heer Sumitro Kulopaking om dit ambt op zich te nemen niet duidelijker geworden.

De bovengeschetste negatieve factoren weerspiegelen zich ook in het optreden van Indonesië in het buitenland. Men ziet hier in de eerste plaats dat het Indonesisch nationalisme in de buitenlandse politiek voor zich zelf vraagt een zo groot mogelijke vrijheid van optreden en niet afwijzend staat tegenover steun, maar tegelijkertijd weinig voelt voor verplichtingen tegenover anderen; in de tweede plaats een grote aarzeling om tegenover het communisme duidelijk stelling te nemen; in de derde plaats de vrees om te nauw aan Nederland te zijn verbonden en aan Nederland een positie te verlenen welke zou afwijken van die van andere mogendheden.

Intussen zou het m.i. onjuist zijn te menen, dat het politiek bewustzijn van de meeste Indonesiërs, althans van

de

de ontwikkelde Indonesiërs, door het hier boven gegeven ongunstige beeld volledig zou zijn getekend.

Het is niet te ontkennen, dat deze negatieve factoren op dit ogenblik wel zeer duidelijk aan de dag treden en invloed uitoefenen op de totale psychologische situatie van Indonesië, maar deze gang van zaken valt te meer op, omdat men van de Indonesiërs feitelijk iets anders zou verwachten. Uiteraard kan niemand van te voren zeggen in welke mate een revolutionaire fase als Indonesië heeft doorgemaakt en nog doormaakt ten slotte de volkspysche zal aantasten en veranderen. Het feit echter dat wij op grond van ervaringen een andere verwachting zouden kunnen koesteren duidt er op, dat er tot voor kort in het Indonesische volk eigenschappen waren welke naar onze mening op dit ogenblik niet tot haar recht komen. Wanneer dit laatste niet het geval was, zouden wij de toekomstige verhouding van Nederland en Indonesië slechts met het grootste scepticisme tegemoet kunnen zien en zouden wij ernstig moeten overwegen of wij niet doelbewust zouden moeten streven naar een zo groot mogelijke distanciëring. Wij hebben evenwel de ervaring, dat de Indonesiërs, gebracht in een sfeer van veiligheid en redelijkheid, zeer snel geneigd zijn om aan hun gedachten een andere richting te geven dan die, welke thans overheerst in de meeste openbare uitingen in Indonesië zelf. Tot op zekere hoogte moet men hier denken aan het verschijnsel, dat in het begin van deze nota is aangeduid, n.l. de vrijmaking van de persoonlijkheid om eigen gedachten te ontwikkelen in een omgeving, waar de Indonesische massapsychologie niet zo sterk werkt. Maar aan de andere kant heeft men m.i. ook te maken met zekere wezenseigenschappen van de Indonesiërs, die weliswaar in het huidige Indonesië niet duidelijk tot uiting komen, maar welke men toch in het verleden, ook in de Indonesische collectieve sfeer, heeft kunnen waarnemen. Het is welhaast ondenkbaar dat deze eigenschappen in collectief verband verloren verdwenen zouden zijn.

Dit leidt tot de conclusie, dat men in het contact met Indonesiërs laat blijken, dat wij veronderstellen, dat zij

voor

voor een aantal normen dezelfde gebied hebben welke in het verkeer van Westerse landen, althans naar buiten, beleden wordt. Ook hierin kan de Islamietische ondergrond van belang zijn.

Wanneer wij de huidige psychologische achtergrond van de Indonesiërs samenvatten, kan men tot de volgende formulering komen:

- 1) Het zwaar met sentiment geladen nationalisme is teleurstellend omdat het blijkt wel een sterke afwerende kracht te hebben tegenover alles, wat maar enigszins de nationale vrijheid schijnt te bedreigen, maar (vooralsnog ?) te weinig constructieve inhoud heeft om leiding te geven aan de daadwerkelijke opbouw van een gezond eigen staatsleven.
- 2) Dit nationalisme grijpt daarom naar leuzen, vooral negatieve en anti-Nederlandse leuzen, welke de ondergrond van sentiment zouden kunnen handhaven.
- 3) De revolutie heeft in Indonesië verstorend gewerkt op de oorspronkelijke maatschappelijke structuur, waardoor verwarring is ontstaan, zowel op het gebied van gezagsuitoefening als op dat van de moraal.
- 4) De Islam, hoewel een belangrijke factor, is onvoldoende georganiseerd en heeft te weinig inspiratieve kracht om het volk tot een positief staatkundig ideaal te brengen.
- 5) Het communisme is goed georganiseerd, heeft een aantal positieve radicale doelstellingen en oefent daardoor een sterke suggestieve macht uit in bredere kring dan zijn eigen organisatie.
- 6) Ondanks dit alles leeft er in de Indonesiërs, zij het ook ongeorganiseerd, een sterke begeerte naar betere verhoudingen, zowel persoonlijk als in de gemeenschap.

Wanneer men deze factoren in het oog vat, behoeft men aan de ene kant niet verbaasd te zijn wanneer met grote consequentie telkens weer een tegenover Nederland negatief standpunt wordt ingenomen; aan de andere kant mag men verwachten dat in persoonlijke onderhandelingen en contacten met Indo-

nesië

nesië ten slotte weer geheel andere factoren naar buiten treden.

Het zou intussen onjuist zijn om alleen het laatste als werkelijkheid te aanvaarden en dus het eerste, het negatieve element, als minder belangrijk uit te schakelen. Ik geloof, dat wij ook deze negatieve factor in volle zwaarte moeten laten wegen, niet in die zin, dat wij daaraan toegeven, maar veelmeer dat wij er voortdurend rekening mee houden dat de mensen, die tegenover ons zitten en met ons tot bepaalde afspraken komen, daarvan te zijner tijd rekenschap moeten afleggen in een geheel andere sfeer dan waarin de onderhandelingen plaats vinden.

In aanmerking nemende, dat een van de bedenkelijkste fouten van het huidige Indonesië is het gebrek aan constructieve gedachten over de Indonesische staat en over haar positie in deze wereld, lijkt het mij van het grootste belang dat wij niet in de eerste plaats proberen om redelijke gedachten van onze kant aan de Indonesiërs op te leggen, maar dat wij trachten om de Indonesische onderhandelaars er toe te brengen om niet alleen uiting te geven aan datgene waarmee zij het niet eens zijn, maar daarnaast ook een constructieve oplossing te geven voor een goede regeling van de verhoudingen tussen landen als Nederland en Indonesië, die nu eenmaal een zeer breed vlak van aanrakingen en belangen hebben.

Eenvoudiger gezegd: wanneer de Indonesiërs deze zeer intensieve en veelomvattende aanrakingen niet willen onderbrengen in een Unie, wat is dan naar hun oordeel een goede organisatie van een onderlinge belangenbehartiging, die met de intensiteit en de frequentie van deze belangen op zakelijke wijze rekening houdt.

Wanneer men de huidige organisatie van de Unie beschouwt, zoals deze is neergelegd in het Uniestatuut, dan is er naast de naam en een aantal misschien ietwat te fraaie uitdrukkingen over de onderlinge samenwerking feitelijk alleen de figuur van het Uniehoofd, die als zodanig buiten het kader valt van een zakelijke regeling van de behartiging der wederzijds belangen.

De Ministersconferenties hebben hun zakelijke waarde

reeds

reeds volkomen bewezen. Hetzelfde geldt van de financieel-economische commissie. Wanneer niet de culturele commissie door m.i. onjuiste beslissingen was geremd in haar activiteit, zou ook op dit punt hebben kunnen blijken dat belangrijke zakelijke stappen in beider belang hadden kunnen worden genomen.

Het ligt niet op mijn weg om de waarde van een Secretariaat als praktisch hulpmiddel bij de verwezenlijking van de zakelijke contacten te beoordelen, al meen ik dat een dergelijk instituut wanneer het eenmaal als niet-politiek lichaam door beide partijen is aanvaard, nuttige arbeid kan verrichten.

Het Unie-Hof van Arbitrage kan, losgemaakt van allerlei sentimenten, een uiterst nuttige instelling zijn, welke men ongetwijfeld ook in andere internationale verbanden zeer goed zou kunnen gebruiken. Eventueel zou men een arbitrage-regeling kunnen treffen in dier voege, dat voor ieder geval een gemengde commissie ad hoc zou worden aangewezen, hetgeen m.i. intussen op den duur minder efficiënt zal blijken als een door beide partijen erkend permanent arbitrage-instituut.

Al deze instellingen zijn nuttig voor de samenwerking tussen landen die veel zaken met elkander hebben te regelen.

Wanneer evenwel aan Indonesische zijde daartegen gevoelsbezwaren bestaan, dient men zich wel te realiseren waarop deze bezwaren in feite gericht zijn en in hoeverre men nuttige figuren kan handhaven onder tegemoetkoming aan deze bezwaren. Het is ook om deze reden dat men aan de Indonesiërs de kans moet geven, in de eerste plaats om in te zien dat deze organen van samenwerking als zodanig geen bedreiging van hun souvereiniteit vormen, maar voeleer beogen om tot praktische afdoening van zaken te komen en in de tweede plaats dat men hen er toe brengt om zelf een constructieve gedachte naar voren te brengen over een organisatie van deze zakenbehandeling wanneer de huidige organisatie hun niet bevalt.

In het algemeen schijnt het gewenst de eventuele besprekingen zoveel mogelijk in een zakelijke sfeer te houden

en

en met name zich te onthouden van alles, wat de indruk zou kunnen wekken, dat Nederland prijs zou stellen op een verhouding, die niet ook in de houding van beide partijen wordt gerealiseerd. Aan de andere kant zal duidelijk moeten blijken dat wij weinig waardering hebben voor een geesteshouding, die de eerbied voor gesloten overeenkomsten afhankelijk maakt van een momentele visie op het eigenbelang. Vermoedelijk zullen niet alleen de verstandige Indonesische politici het gevaar voor het Indonesische prestige in de internationale wereld van een lichtvaardige hantering van gesloten overeenkomsten beseffen, maar zullen ook de ernstige Islamieten niet ongevoelig zijn voor de morele kant van deze zaak.

Daarnaast zal het waarschijnlijk aanbeveling verdienen aan de nieuwe Indonesische regering, waarvan de meeste leden geen of zeer weinig regeer-ervaring hebben, de gelegenheid te geven eerst enige ervaring op te doen voordat men t.a.v. de verhouding tussen beide landen tot definitieve beslissingen komt. In dit verband schijnt het gewenst langzaam te procederen.

Ten slotte zal m.i. er voor moeten worden gewaakt dat de Nederlandse Regering zich ontijdig laat betrekken in een openbare gedachtenwisseling over deze zaken. M.i. ware te voorkomen dat er een toestand ontstaat dat er van de Regeringstafels in de parlementen een gedachtenwisseling gaat ontstaan voordat een degelijk contact en overleg heeft plaats gehad in de binnenkamer.

30.5.1951.